

O'ZBEK TILIDA SO'Z YASALISHI JARAYONI VA UNING AHAMIYATI

Andijon davlat chet tillari instituti

IFOMT fakulteti

Tarjima nazariyasi va amaliyoti yo'nalishi

1-bosqich, 101-guruh talabasi

Ruziyeva Rayyona Muzaffar qizi

Ilmiy rahbar: Xomidova Malohat

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek tilida so'z yasalishi jarayoni, uning asosiy usullari hamda til rivojidadagi ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. So'z yasalishining affiksatsiya, kompozitsiya va takrorlash kabi turlari misollar asosida yoritilgan. Shuningdek, yangi so'zlarning hosil bo'lishi til boyligini oshirishdagi muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi. O'zbek tilining rivojlanishida so'z yasalishi jarayoni muhim o'rin tutadi va u tilning zamonaviylashuviga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar. so'z yasalishi, affiksatsiya, kompozitsiya, qo'shimcha, til boyligi, leksik birlik, o'zbek tili

O'zbek tili turkiy tillar oilasiga mansub bo'lib, o'zining boy lug'at tarkibi bilan ajralib turadi. Har qanday tilning rivojlanishi undagi so'zlarning ko'pligi va ularning yasalish imkoniyatlariga bog'liq. Shu jihatdan so'z yasalishi tilshunoslikning muhim bo'limlaridan biri hisoblanadi.

So'z yasalishi — mavjud til birliklari asosida yangi so'zlar hosil qilish jarayonidir. Jamiyat taraqqiyoti davomida yangi tushunchalar paydo bo'ladi va ularni ifodalash uchun yangi so'zlarga ehtiyoj tug'iladi. Shu sababli so'z yasalishi til rivojining ajralmas qismi hisoblanadi.

Bugungi kunda global rivojlanish, ilm-fan yutuqlari va texnologik taraqqiyot yangi tushunchalarning paydo bo'lishiga olib kelmoqda. Bu esa tilning ham

rivojlanishini talab qiladi. Shu jarayonda soʻz yasalishi asosiy vosita sifatida xizmat qiladi.

1. Soʻz yasalishining umumiy xususiyatlari

Soʻz yasalishi tilning lugʻat boyligini oshiruvchi asosiy vositalardan biridir. U orqali yangi leksik birliklar hosil qilinadi. Har bir til oʻz ichki qonuniyatlariga asoslanib rivojlanadi va yangi soʻzlar yaratadi.

Oʻzbek tilida soʻz yasalishida ildiz va qoʻshimchalar muhim rol oʻynaydi. Ildiz soʻzning asosiy maʼnosini bildiradi, qoʻshimchalar esa yangi maʼno qoʻshadi. Bu orqali yangi soʻzlar hosil boʻladi.

2. Affiksatsiya usuli

Affiksatsiya — soʻz yasalishining eng keng tarqalgan usuli hisoblanadi. Bu usulda soʻzlarga turli qoʻshimchalar qoʻshish orqali yangi soʻzlar hosil qilinadi. Masalan:

ish → ishchi

oʻqit → oʻqituvchi

doʻst → doʻstlik

Affiksatsiya orqali nafaqat yangi soʻzlar, balki yangi grammatik shakllar ham yuzaga keladi.

3. Kompozitsiya usuli

Kompozitsiya usulida ikki yoki undan ortiq soʻz birlashib, yangi maʼnoli birlik hosil qiladi.

Masalan:

temiryoʻl, oshxona, gulzor

Bu usul orqali hosil qilingan soʻzlar koʻpincha bitta tushunchani ifodalaydi va nutqda keng qoʻllaniladi.

4. Takrorlash orqali soʻz yasalishi

Takrorlash usuli orqali soʻzlar takrorlanib, maʼno kuchaytiriladi yoki yangi maʼno hosil qilinadi.

Masalan:

tez-tez, katta-katta, asta-sekin Bu birliklar nutqni yanada ifodali va ta'sirchan qiladi.

5. So'z yasalishining ahamiyati

So'z yasalishi tilning rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. U yangi tushunchalarni ifodalash imkonini beradi va nutqni boyitadi.

Ilm-fan, texnologiya va ijtimoiy hayotdagi o'zgarishlar yangi so'zlarni talab qiladi. Bu ehtiyoj esa aynan so'z yasalishi orqali qondiriladi.

Shuningdek, so'z yasalishi nutq madaniyatini oshiradi va til egasining fikrini aniq va ravon ifodalashiga yordam beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o'zbek tilida so'z yasalishi muhim lingvistik jarayon hisoblanadi. U til boyligini oshiradi, nutqni rivojlantiradi va uni zamon talablariga moslashtiradi. So'z yasalish usullarini o'rganish tilni chuqurroq anglashga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbek tili grammatikasi. – Toshkent
2. Hojiyev A. O'zbek tili so'z yasalishi
3. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining izohli lug'ati
4. Internet manbalari